

ДИМО КИСЬОВ

СЪБРАНИ СЪЧИНЕНИЯ

Том 17

ПИЕСИ – ИСТОРИЧЕСКИ

СБОРНИК

КАРВУНА – КАВАРНА

София – 2018 -

Том/Книга	Наименование на произведението	Жанр	Тематика	Бр.стр/А4	Забележки
ЧАСТ I		©ДИМО КИСЬОВ - СЪБРАНИ СЪЧИНЕНИЯ			Стр. А4, средно 1800 зн.
1	Козирог	Автоб.	Мемоар.	677	в 2 Тома, 3 Части
1A	Автобиографична книга	Автоб.	Мемоар.	65	1987
2	Сребърната чешма	Роман	Съвр.-ист.	300	
3	Да убием енотовидно куче!	Роман	Съврем.	238	
4	Сънят на професор Техникус	Повест	Фантаст./	107	/Фейлетонна
5	Долината на авлигите/	Роман	Съврем.	236	Скици от едно лято/
6	Светилището на Залмоксис/ /Долината на божурите/	Повест	Дет.юн.	104	Книга за деца и старци/
7	Магическият конник /За кан Тервел/	Роман	Историч.	176	CD- проф.В.Бешевлиев, 1966
8	Севастът от Урвич	Повест	Историч.	107	ц.И.Шишман/севаст Огнян
9	Борисин/ - Древно-съвременна смехория	Комедия	Фарс	64	/Залмоксис
10	Тъй вярно!	Роман	Воен.мем	200	
11	Офлаг-8	Сборник	Воен.мем		CD-Реценз., Откъс,1958-1959
11_1	Пленникът от Дам-1	Роман		227	Печат.изд. 1958; 1966
11_2	Отливът	Роман		215	Печат.изд. 1959
11_3	Офицер на Негово Величество	Автоб.	Мемоар.	109	Печат.изд. 2001
12	Романи за обществото и индустрията	Сборник	Съврем.		/1943-1974/
12_1	Щастието не идва само	Роман		355	Печат.изд. 1960
12_2	Времената се менят от нас	Роман		204	1974
13	Алиген /И ние спортувахме/	Роман	Дет.юнош.	183	Печат.изд. 1968; 1974
14	Романи за спорта	Сборник			
14_1	Никола Петров-Най силният човек на века	Роман	Биограф.	181	Печат.изд. 1972; 1978
14_2	Тежки юмруци	Роман	Съврем.	230	Печат.изд. 1971
15	Сценарии и пиеси - Военно-мемоарни				
	Офлаг - 8	Лит. сцен.		67	
	Тъй вярно!	Сценар.		54	
	Пленници	Пиеса		70	
16	Пиеси - "Богомили"	Пиеси	Историч.		
	Апокрифна хроника за императора...	Пиеса		85	Алекси и Василий врача
	Василий - Драматична новела	Рад.-пиес.		22	
	Василий - Радио-пиеса /45 мин./	Аудио-CD			БНР, Радио-театър, 1986
17	Пиеси - Исторически	Сборник			
	Борил	Пиеса		68	
	Князът на Карвуна	Пиеса		64	
	Призраци в старата баня	Пиеса	Легенда	64	
	Амира	Пиеса	Рецитал	49	За Каварн. въстание-1877
	Дучов кръст	Радио	Пиеса	20	
18	Открадването на Дионис	Роман	Съвр.-ист.	241	Печат.изд. 1977
19	Еретици	Роман	Историч.	212	Печат.изд. 1996
20	Писателят в Каварна	Сборник	Съвр.-ист.		
	Хижа над морския бряг	Очерк		41	
	Добротица		Историч.	9	Незавършено произведение
	Каварна	Очерк	Съвр.-ист.	40	Печат.изд. 1979
	Карвунска Хора	Очерк	Съвр.-ист.	68	Печат.изд. 1981
	Из "История на град Каварна"	Сборник	История	58	Печат.изд. 1984
	Научна сесия за Каварн. въстание	Изследв.	Историч.	11	Печат.изд. 1977 /Скан./
	Чиракман-Карвуна-Каварна	Сборник	Историч.	20	Печат.изд. 1982 /Скан./
	Археолог	Докум.	Археол.	52	1976-1977 /Скан./

Том/Книга	Наименование на произведението	Жанр	Тематика	Бр.стр/А4	Забележки
ЧАСТ II ©ДИМО КИСЬОВ - СЪБРАНИ СЪЧИНЕНИЯ				РАННА РЕДАКЦИЯ	
21	Адмирал Ушаков/	Роман	Историч.	208	/Битката при Калиакра
22	Кладата	Роман	Богомили	169	
23	Нашата махала	Роман	Воен.мем	262	
24	Необикновена екскурзия	Роман	Съвр.-ист.	247	Печат.изд. 1969
25	Лирика 1941-1947г.			62	/Скан./
26	Сребърната чешма	Сборник	Морски	90	9-Разказа и една новела
27	Другата диплома	Пиеси-сц.	Съврем.		За строителство
	Замъкът на нашите мечти	Пиеса		82	
	Божурите ще цъфнат отново	Сценарий		85	
	Дворец на слънцето	Пиеса		73	
28	Богомили	Пиеси	Сборник	Историч.	
	Еретици	Пиеса		47	
	Еретикът	Пиеса		48	
ВСИЧКО: СЪБРАНИ СЪЧИНЕНИЯ В 29 ТОМА /33 КНИГИ/					

Съставители: Райна Стефанова Кисьова (1921-2013); Веселин Димов Кисьов

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.
БОРИЛ	5
<i>Пиеса в 8 картини</i>	
<i>/с Азбучник за справка/</i>	
КНЯЗЪТ НА КАРВУНА	73
<i>Пиеса в 5 картини</i>	
ПРИЗРАЦИ В СТАРАТА БАНЯ	133
<i>Пиеса-легенда в 5 картини</i>	
АМИРА̀	194
<i>Пиеса–рецитал,</i>	
<i>за въстанието в Каварна през 1877 година</i>	
ДУЧОВ КРЪСТ	235
<i>Радиопиеса</i>	

БОРИЛ

ИСТОРИЧЕСКА ПИЕСА В 8 КАРТИНИ

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

/по реда на появяването им на сцената/

ВАСИЛИЙ

БЕЛГУН

КАТЕРИНА

ТОМАН

БОРИЦА

БОРИЛ

ГЕРМАН

ИГУМЕН

МАГЕР

ПЪРВИ МОНАХ

ВТОРИ МОНАХ

МАРИОЛА

АЛЕКСИ КОМНИН

КАЛИКЪЛ

ИСАК КОМНИН

Слуги, стражи, монаси, гости, музиканти.

Пиесата е изградена върху исторически факти.

Действието се развива по време на византийското робство, след като Борил — прадядо на Асеновците, направил неуспешни опити да завземе цариградския престол.

ПЪРВА КАРТИНА

Нощ. Гора. По пътеката се задава Василий с расо, препасано с шнур. На рамете си е праметнал торба. Зад едно дърво го причаква Белгун, който е сложил мехур върху главата си, за да не бъде познат.

Б Е Л Г У Н. Стой! Не се опитвай да бягаш! Стрелата ми е по-бърза и от най-бързите крака.

/На себе си/ Нямам сполука. Калугер... А може би ще се намери нещо лъскаво в торбата му... Старец проклет! - не се уплаши.

/Изтърсва съдържанието на торбата/ Пфу! Книги, празни листа, торбички с изсушени билки, ножчета, игли... Сваляй расото! Божи човек си пък не носиш кръст... Очи на бухал! Не ме гледай така!... Говори!... Ромейски поп си, а? Не знаеш български. Макар и да си поп, щом си ромей, няма да стигнеш за където си тръгнал...

В А С И Л И Й. Имаш ли вода? Жаден съм.

Б Е Л Г У Н. Хм! Аз ще го убивам, а той — вода! Когато тръгваше насам, не те ли предупредиха, че нощем из тази гора броди призрак?

В А С И Л И Й. Не вярвам в призраци. Разбойник. Надянал си свински мехур, за да не те познаят честните пътници...

Б Е Л Г У Н. /Смъква мехура от главата си/ Щом искаш да разбереш кой ще ти вземе живота — виж ме, нещастнико!

В А С И Л И Й. Не съм нещастник, момко! Аз лекувам телата и душите на нещастниците. Най-големият нещастник е този, който пролива човешка кръв. Той не се лекува. За болната съвест няма лек. Убий ме, или ме пусни да си върша работата!

Б Е Л Г У Н. /дава му кратунка с вода/

Молитвите ли са твоята работа? С тях нито ти, нито аз ще станем по-добри. Много години си живял, а не си разбрал, че господ е глух за молитвите на българите... Той не чу виковете предсмъртни на моите братя, нито последното проклятие на баща ми, преди ромейте да им отсекаат главите. Не, господ не обича примирението. Той уважава силния, жестокия — него дарява с почести, прави го господар, корона слага на главата му... И защо не: нали господ е наредил на вълка да изяжда кроткото агне, на ястреба да разкъсва гълъба...

В А С И Л И Й. /утолил жаждата си, връща му кратунката/.

Млади човече, не смесвай божиите деяния с тия на сатаната. Господ не е глух, а ни няма вяра, защото ние сме станали слуги на неговия враг...

Б Е Л Г У Н. Какви ги дрънкаш!... Аха, щом не носиш кръст, сигурно си еретик. И тебе ли гонят? Чудя се на императора, защо ви преследва? Еретиците малко ядат, блажно не вкусват, презират виното, не се бунтуват, не се стремят към власт — по-хубаво от това има ли за един цар?... А, може би ви се сърди, загдето ви мързи да работите и шепнете и на другите да не работят?...

В А С И Л И Й. Впрягащ езика си в каруца празна. Най-лесното е да убиеш и да обереш човек, но да го съживиш и да му вдъхнеш вяра, трябва наистина да си човек... Нито ти, нито нощта ме предразполага за свестни разговори. Бързам. Малко години ми остават, а много работа ми предстои да свърша. Видя: нямам пари. Ако моята кръв те направи по-богат — вземи я.

Б Е Л Г У Н. За какво ти са тези ненаписани кожи?

В А С И Л И Й. Да ги напиша. Да научат от написаното хората, как да се различават от животните. Как всеки да отделя божественото от дяволското в себе си. Как да живеят, за да умират без да съжаляват, че са живели...

Б Е Л Г У Н. Смайваш ме с приказките си. Умник изглеждаш, а нямаш фолис в джоба си. Такива като тебе, когато тръгват на път, закопават златиците си! Ще те поизмъча и ти ще си припомниш къде си заровил гърнето. Допра ли острието на ножа до гърлото ти, страхът ще вцепени езика ти, ще изгасне надменният ти поглед, цялата ти мъдрост ще отлети, преди да е паднала главата ти... /допира ножа до гърлото на Василий/. Казвай, къде си скрил парите! Живял си много. Не си лекувал и лъгал хората безплатно. Говори!

В А С И Л И Й. Главата ми са оценили. Занеси я на цариградския префект, кажи му: "милостиви господарю, искал си главата на богомилския учител Василий. Ето я! Дай ми обещаното..." С хиляда номизми можеш да си купиш къща, да започнеш търговия доходна, пари на бедните да даваш с лихва, да се ожениш за мома със зестра и с нея да отгледаш деца почтени, примерни, които да се гордеят с родителя си...

Б Е Л Г У Н. /изненадан/ Ти наистина ли си Василий?!...

В А С И Л И Й. Какво чакаш? Нима повече ти харесва да си останеш разбойник, отколкото човек почтен, богат?

Б Е Л Г У Н. Ти, Василий!?... Къде си тръгнал сам в нощта?

В А С И Л И Й. Надявах се нощта да ме прикрие от кучета зли на императора, а ето че... Хиляда номизми не са малко. Пред такава голяма купчина от злато всяка съвест се размеква...

Б Е Л Г У Н. Бягаш! В тази размирна земя няма да намериш убежище при никого. Всички честни българи ромеите избиха. Останаха предателите и подлещите...

В А С И Л И Й. Това е моят роден край, когото от дете съм напуснал. Винаги ме е приютявал в тежки дни. Ще се намери някой честен да ме укрие, за да напиша онова, що десетилетия съм говорил на вярващите. Не бива истината да се забравя или тълкува според угодата: тя трябва да се напише ясно, за да бъде самата истина... Ако ми режеш главата — режи я!

Б Е Л Г У Н. Върви си, старче! Почакай!... Белгун се казвам. През деня съм уважаван стопанин, собственик на стадо овце. Мляко, сирене, вълна — имам. Колибата ми е в долината на Каменец. Щом си тъдявашен — знаеш я. В скалите до морето има пещери, които нявга са били обитавани от отшелници. И скална църквичка има дори. Ако не намериш човек, който да те приюти, ела при мене. Сам съм... И моята глава е оценена, не загдето съм поучавал хората да се обичат като братя, а защото убих ромея, който закла всички мои близки. Тръгнах като куче по следите му и го открих. За злодеянията му императорът го бе издигнал за севаст и назначил за архонт на оня град... Не съм тукашен. Баща ми бе владетел на онова селище в подножието на Хем, което се опасва от река Янтра... Там вече е пустош. Върви си със здраве! /провиква се след Василий/

Ей, старо! Пази се! Вчера глашатаят разгласи, че императорът давал за главата ти вече две хиляди номизми...

/на себе си/

Две хиляди за този старец. А моята е оценена само за сто!...

ВТОРА К А Р Т И Н А

Женски метох край Варна. Монахинята Катерина въвежда Василий в килията на евнуха Томан — лекар на метоха.

КАТЕРИНА. Отдавна не си ни навестявал, отче. С брат Томан често говорим за тебе — помислихме си най-лошото, да не чуе дяволът! Ох, старост-нерадост... Изглежда от дълъг път идеш? Кой знае какви чудеса стават по света, а ние тука нищо не знаем. Я да ти поля, да се поумиеш и да си починеш, докато брат Томан се завърне. Повикаха го да усмирява една луда в града...

ВАСИЛИЙ. Къде е внучката ми?

КАТЕРИНА. /с глинен съд полива вода на Василий да се измие/. Борица ли? Ами поизлязла е. Събор има. То монахините отидоха, та тя ли... Не ѝ зачерняй душата, отче. Не я лишавай от мирското благо! Такава хубост е грехота да се скрива под расо. Заради Борица черквичката ни се пълни със знатни момци. Не идват за светците, а нея да погледат, да чуят ангелското ѝ гласче, да се порадват на руменото ѝ лице, на златните ѝ коси. Заради нея дарове поднасят на светата ни обител, та и ние нещо се пооблажаваме по празниците. Иначе, знаеш, с лучец и с ряпа си подхранваме дните сироти... Та, искам да ти кажа: не ѝ зачерняй душата! Не я възпирай...

ВАСИЛИЙ. /прокарва мокри пръсти по дългата си коса, взема пешкира от монахинята и изпитателно я гледа/

За какво да не я възпирам?

КАТЕРИНА. По света Богородица метоха ни посетиха важни гости от Константинопол: главният врач на императора и племенникът му Дивлаций, момък благороден, почтителен, с дрехи на патриций беше облечен!... Самият митрополит ги доведе да разгледат килиите с болните жени, дето брат Томан ги лекува. Останаха доволни и богато ни дариха. Госпожа игуменката хвъркаше от радост... А Дивлаций, като видя Борица, не му се тръгваше...

ВАСИЛИЙ. Дивлаций!?

КАТЕРИНА. Обсипа я с подаръци. Иска я... Вуйчо му си отиде, а той остана...

А Борица ми вика: "Лельо Катерино, без него не мога".

Разболя се горката от любов. Искаше да тръгне с него на Константинопол, но брат Томан я възпря: "Чакай, дъще, — й рече. — Потърпи малко. Дядо ти трябва да те благослови..."

Решиха, ако не дойдеш до Коледа, да направят сватбата...

ВАСИЛИЙ. Оня замина ли си?

КАТЕРИНА. Ами изпратихме го преди три дни. То какви сълзи бяха... Какво ти стана, отче? От радост или...

ВАСИЛИЙ. Върви си! Уморен съм...

КАТЕРИНА. Ами да ти донеса ли нещичко да хапнеш?

ВАСИЛИЙ. /рязко/ Остави ме!

Монахинята излиза. Василий нервно кръстосва килията. Отваря дървения капак на прозореца, поема въздух и тежко се отпуска на одъра в ъгъла.

ТОМАН. Влиза без да види Василий, хвърля наметалото си, кляка пред огнището и раздухва огъня. Отпушва съда с вино, налива от него в малко гърне, поставя го на огъня и тихо запява с дрезгав женски глас:

*... заболи ли те стомах,
сгрей си винце с медец,
но... и ябълка сложи...*

Разтърква ръце и започва да шъта. Взема ябълка, разрязва я и пуска парчета в гърнето, отхлупва съд с месо, помирисва го, поставя го на масата и с възторг на чревоугодник декламира:

*Между пернатите на първо място слагам пътпъдъка.
От четириногите най-вкусен, според мен, е заекът...*

ВАСИЛИЙ. /понадига се от одъра/

Радваш се на живота, Томане, радваш се!

ТОМАН. /изненадан/ А!... Господи, света Богородичке! Ти ли си, братко, или духът ти?... Иди, та не вярвай на сънищата! Снощи ми се яви и днеска... ето те. А де се дяваше цели две години?... Бях при луда: бесува, горката, умори ме, та рекох да си сгрея малко винце... Не ме съди! Щом Господ е създал лозата...

/примъква се до стената, откача иконата на света Богородица с младенеца и бързо я пъхва под одъра/

Я, поседни да си похапнем! Сестрите са ми сготвили зайче... А за тебе ще се намери млекце, ябълчици... И аз искам да бъда като тебе праведен, но това не ми дава /потупва дебелия си корем/.

Ох, напоследък си мисля, защо като остарявам, все по-често си спомням за младините. Да ме питаш какво вчера съм ял, я се сетя, я не, а пред очите ми се редят отдавна преминали неща преди тридесет, преди четиридесет лета, пък и по-отколешни... Мъничък съм бил, когато печенегите удариха Карвуна, пък всичко помня: долетяха като облак скакалци, налепиха се по крепостната стена и започнаха да я подриват. И огньовете им през нощта помня. На тях въртяха неизкормени овци и виковете им ужасни още бодат ушите ми. После пожарите, кланетата, баща ми, майка ми...

В А С И Л И Й. Стига!

Т О М А Н. И тебе виждам: паметливо момче беше, каквото чуеше — не го забравяше. Пък и всичко ти спореше...

В А С И Л И Й. /поразчувстван/

И ти беше умен, Томане. Цяла година не ми даде да седна на почетната скамейка в сирашкото училище. Първенец излезе тогава и ректорът ти подари сандали ...

Т О М А Н. /въздиша/.

Друг щях да бъда, ако жребият не ме погуби.

В А С И Л И Й. /донася гърнето с вино и го поставя пред Томан/. Забрави случилото се! Тъй реши дяволът. Ето и аз, дето уж съм мъж, пък не създадох семейство, не се поддадох на земните изкушения и цял живот с пост и с молитви изкупувам греховете човешки пред бога...

Т О М А Н. Прощавай, но глупак излезе, Василий... Хайде, мене по жребие ми се падна да бъда врач на жени, да ги гледам голи, без да мога да им се наслаждавам, а ти беше хубавец, известен врач в столнината, какви ли не моми се въртяха край тебе. Господ бе те дарил и с мъжка сила, и с ум, и пари печелеше. А аз от ден на ден се скашквах, гласът ми отъня, лицето ми се сгърчи като печена ябълка, месата ми увиснаха като на тлъста бабичка... Не можах да се порадвам нито на брада, нито на мустаци. Само едно мъжко остана в мене — пиенето...

В А С И Л И Й. И славата ти на голям лекар...

ТОМАН. И тази слава е твоя. Ти ми я дари, ти ме научи как да лекувам... Е, трудя се и людските благодарности ме радват. Пролетес изпросих от госпожа игуменката няколко килии и в тях настаних болни жени от града. Ще речеш: мързяло ме е да обикалям къщите им. Не е така. Има си болести, дето искат врачът непрекъснато при тях да стои, иначе грабват душата нещастна и... А и разните баячи като мухи се нахвърлят на страдащите и докато не изсмучат всичко що имат, не си отиват. На хора съм спасил и живота, и имането... Да е жива и здрава Борица, дето ми помага. Поема ми занаята. Нали сега и жените могат да бъдат врачове? Ех, ако някога и те... нямаше да стане с мене така...

ВАСИЛИЙ. Защо я пусна да скита сама из града?

ТОМАН. /презполвява гърнето с вино/

Нека повиди туй-онуй. Имам ѝ вяра. Те монахините се радват на венецианските дрънкулки, та тя ли неподстриганата, необречената на бога...

ВАСИЛИЙ. Хитруваш.

ТОМАН. Ех, ти смиреният, и нея ли искаш да поробиш? Борица вече не е дете. Напоследък израсна, разхубави се. А как пристъпва гиздаво!...

Ха, насгода си дошъл, да се посъветвам с тебе. Нали си спомняш рижиия Николай Каликъл от сирашкото? Она с брадавицата на носа...

ВАСИЛИЙ. Врачът на Комнин ли?

ТОМАН. Същият, същият... Дойде да види какво съм сторил за лекуването на болните в манастира и току изведнъж ми предложи да съм отишъл в Цариград. Манастира «Пантократор» щял да превърне в болница — петдесет килии — и аз да бъда главен врач. Сенаторска заплата, прислуга, голяма работа.

Уплаших се, започнах да увъртам: годините ми са понатежали, не било на младини, та сега ли да се големея...

А той: „още имало хляб у нас. Не бивало човешкият живот да се поверявал на младоци. Младите само умеели да смучат вино по таверните, да задирят хетерите и да реват като магарета в хиподрома...”

ВАСИЛИЙ. Отивай! По-добър лекар от тебе няма да намерят.

Т О М А Н. Ох, тука ми е хубаво. Никой не ме следи какво върша. Позакъснея ли, ключарката ще ми отвори манастирската порта, ще ме потътри до леглото и нагорещена тухличка ще ми подложи, ако е студено. Моята слабост е единствената моя радост... Ако реша да отида в Цариград, ще да е само заради Борица. Нека види друг свят, пък, ако е рекъл бог, и на добро място ще е там. Що съм скътал, що препечеля занаят, за нея ще остане...

В А С И Л И Й. Питаш ме за съвет, а вече си решил какво да правиш. И на тебе, изглежда, ти харесва племенника на Каликъл.

Т О М А Н. /уплашен/. Откъде знаеш?

В А С И Л И Й. Чета ти мислите и честните, и лъжливите. Блазни те славата. Върви, стани главен врач на «Пантократор», а за Борица не мисли. Дошъл съм да я взема със себе си...

Т О М А Н. /слисан/. Как така със себе си? Та ти нямаш дом! Днес си тук, утре кой знае накъде ще те отвее вятърът.

В А С И Л И Й. Очите ми отслабнаха, а онова, що четиридесет години проповядвах, трябва да остане написано. Борица ще ми помага в това дело. На нея разчитам словото ми да се размножи, когато вече няма да ме има.

Томане, дяволът е решил да ни погуби. Спечелил е на своя страна цялото ромейско войнство начело с императора — патрициите са с него, поповете и търговците воюват с меч и със злато, а нашето единствено оръжие е честното слово. В Цариград коват оръжие, за да го насочат срещу нас — истинските християни, а ние трябва да изковем страшни думи и с тях да ги победим...

Идвам от столнината на дявола. Бях свикал на събор най-вярното Христово войнство, най-достойните люде на този грешен свят, а дяволът пошепна на Комнин да ни излови... Едва успях да се измъкна. Сега наша кръв се лее там, след ден-два и тук ромейските попове ще се превърнат на палачи: ще ни гонят и убиват като дивеч. За главата ми дават купища злато — не я желя, но нека да ми я отнемат, след като всичко, което зная, бъде записано...

Б О Р И Ц А. /влиза задъхана, засмяна. Втурва се и прегръща Василий./ Дядо! Дядо!

В А С И Л И Й. Ще ме събориш, лудетино!... А! Оставих те дете, а колко си израснала!

Б О Р И Ц А. А не съм ли се и разхубавила?

В А С И Л И Й. /скъсва огърлицата ѝ и мънистата се разпиляват/.

Само дяволът се радва на женската хубост... Истинският човек се гордее с разум и със сърце милостиво. Хубостта е огледалото на глупците. Днес я имаш, утре я търси в другите...

Б О Р И Ц А. /смутена/. А ние с чичо Томан те чакахме за друго... Вече си стар — пътищата не са за тебе, решихме да те придумаме да останеш при нас...

/обръща се към Томан/ Чичо, не му ли каза радостната вест?... /към Василий/ Дядо, аз вече съм сгодена за момък хубав, от род голям. Обичаме се двамата. Знам: и ти ще го обикнеш, ще го приемеш като син... Всички ще отидем в Цариград. Вуйчото на моя Дивлаций е врач на императора. Заради чичо Томан и заради тебе ще превърне манастира «Пантократор» в болница. О, колко хубаво ще бъде двамата да лекуват страдащите. Няма да обикаляш пътищата, за да ги търсиш, а те самите ще идват при тебе...

В А С И Л И Й. Стягай си дрехите! Дошъл съм да те изведе от това манастирско бласто...

Б О Р И Ц А. Нима още сега ще тръгнем за Цариград? Нима тъй скоро ще видя мой Дивлаций? О, дядо...

В А С И Л И Й. Чичо ти Томан ще отиде в Цариград, за да лекува болните тела, а ние с тебе ще церим заболелите души човешки. Затуй те отгледах, изучих. Фиданката расте, извисява се, вятърът я полюшва насам-натам, но идва ден да се прости с безгрижната младост и да се подготви плод да даде...

Всяка обикновена мома мечтае да се задоми, да има деца. Дяволска хитрост. На Рогатия му трябват роби, за да работят, за да воюват за него. Ти си обречена за друго...

Облечи расо! Скрый хубостта си под него, да не бъде лицето ти съблазън. Без расото не мога да те опазя от мъжката похот по пътищата... Не плачи! Не за мое, а за човешкото добро те викам... Хайде! Приготвяй си дрешките!

/след като Борица излиза, вади от торбата две книги/

А на тебе, Томане, тези книги оставям. Ще ти потрябват в Цариград. Тази с червените кори е медицинският наръчник на Теофан Нона, а тази... е гинекологията на Димнастий.

Т О М А Н. /повежда разговор, за да спечели време/.

Книгите много пари струват...

В А С И Л И Й. Повече щяха да струват, ако на всяка страница не те съветвах да даваш на болния заедно с лекарствата и светена вода.

Т О М А Н. А как иначе? Ако не дадеш светена вода, току виж наклеветили те пред епископа и той те изкарал магьосник... Ако научи пък, че използвам и твоите рецепти, господи помилуй грешния врач Томан!...

В А С И Л И Й. /разчувстван/.

Не знам дали за добро, или за зло съм връщал хората към живот. Като врач бях длъжен да им помагам, а като вярващ човек ги окайвах, защото здравото тяло е мърша, в която духът се вмирисва... Здравото тяло е стръв, измислена от дявола, за да улавя с нея всичко възвишено, дарено ни от бога. Плътта е, братко, капан за разума, за добрината, за милосърдието. Здравият и охолен човек лесно се съгласява да служи на дявола, иска му се всичко земно да опита, животът му да премине в наслади, а забравя нещастниците, болните, бедните...

Уверен съм, че дяволът е измислил страха и болките, за да браним с тях грешното си тяло. Рогатият ни заплашва със смъртта: описва ни я костелива, безпощадна, с коса на рамото, а може би смъртта да ни е най-добрата приятелка, най-добрата лечителка... Несправедливи сме към смъртта и плашим се от нея, защото не я разбираме...

Дяволът ни кара да обичаме живота, а какво ни предлага той? Жестокост и безправие. Срещу коричка хляб ни отнема свободата, мислите и достойнството — човек се ражда лъв, а постепенно се превръща във влечуго... Животът е несправедлив баща: едни от децата си глези, огражда ги с грижи още от люлката им, води ги за ръка до бели коси, а другите се мъчи да убие с труд, с глад и непрекъснати обиди.

Няма защо да се лъжем, Томане, че след нашата смърт има ад и рай. Адът и раят са тук на земята, а смъртта е само съдник на нашите дела. На духа, освободен от плътта, не му е нужен нито ад, нито рай; той или бива осъден да погине навеки, или да се превърне в светла частица от разума божий...

Т О М А Н. /пие, клати глава, отвреме навреме се мъчи да се прекръсти, но погледът на Василий му вкочанява пръстите, въздиша/.

Какво говориш? Какво говориш? Защо така си се променил?

В А С И Л И Й. Много земи обходих, много народи видях; навсякъде едни и същи хора: раждат се, живеят, умират. Смят се и плачат като нас. А на различни богове се молят и разчитат. Човек не може да не се запита: колко ли богове има на небето? И кой от тях е нашият — българският?... Боговете различни, а навсякъде един и същ е дяволът. Той, той владее целия свят...

Т О М А Н. Тъй... Тъй... Вече се смрачава. Защо да не поостанеш при мене да си поговорим още, да преспиш, пък утре рано... Нека и Борица да се понаплаче хубавичко, та да не ѝ е тежък пътят.

/Отново напълва пахарката с вино. Манастирското клепало започва да бие. Чуват се женски гласове/...

А бих ти рекъл и да останеш повечко. Есента превàля, ще задуха, ще завее. Казваш: търсили те. Къде ще се приютиш и укриеш с Борица?

В А С И Л И Й. /след късо колебание/. Отивам на сигурно място в Каменец. Знаеш: когато навремето Комнин пак беше побеснял, при дедеча Добри намерих спокойно убежище. Казал съм и на моите ученици, по щъркели да се намерим там. Дотогава смятам да напиша нашето истинско евангелие, та те да го препишат и разнесат по целия свят...

Т О М А Н. /със скрита радост/

В Каменец ли? При дедеча Добри ли? Та ти не знаеш ли?...

В А С И Л И Й. Какво да зная?

Т О М А Н. Преди година дойде в града нов архонт отнякъде. Много зло сторил, където бил, и тука сумата ти бели направи. Та той затри цялата богомилска община в Каменец. Дедеча Добри обеси... И него господ го наказва: разбойникът Белгун го закла... Василий, оста ни при мене тази зима. Напролет...

В А С И Л И Й. Добри обесен! Каменец изпепелен...

Т О М А Н. Казват, останалите живи станали разбойници. Причакавали мирните пътници и ги затривали...

В А С И Л И Й. Лъжа, пусната от ромейските попове. Познавам общинарите на Добри. Те, праведниците, не се осмеляваха да заколят кокошка, та човек ли... Мъченици за вярата са те. Ще ги потърся, отново ще ги събера, ще им вдъхна вяра...

Т О М А Н. Не вземай със себе си Борица! Опасно е...

В А С И Л И Й. Искаш да я пъхнеш в съпружеското ложе ли?

Ако продължаваш да я подбуждаш към похот, лицето ѝ ще обезобразя, ще го направя тъй да изглежда, че всеки, който го погледне, да извика от ужас. Първо устните ѝ ще отрежа...

ТОМАН. /ужасен/ Ти нямаш право!

ВАСИЛИЙ. Не ти я дадох да я осиновяваш. Пари ти изпращах, за да я гледаш и изучаваш на четмо и на писмо...

Ако не бях аз да откупя майка ѝ от робското тържище, да я доведе в този метох, за да роди, нямаше да има Борица. Когато майка ѝ умираше, не на тебе, а на мене даде този пръстен /изважда и показва пръстена/ и ме закле да се грижа за детето ѝ. Ромеите убиха бащата и дядото на Борица, а ти искаш да я дадеш на ромей... Ако беше жив оня проклетник дядо ѝ, би те изкормил...

ТОМАН. Не само мене, а и тебе ще изкорми, ако узнае, че крием от него единствената му внучка.

ВАСИЛИЙ. Мразех го, но мир на праха му! Греховете, що вършеше приживе, сега Борица трябва да изкупи с целомъдрието си.

ТОМАН. /отива до вратата, услушва се, връща се на масата, пие за кураж, шепне силно/. Той е жив!

ВАСИЛИЙ. /хваща Томан за гърлото/ Кой е жив?

ТОМАН. /отскубва се и избягва към другата страна на масата/. Борил, бащата на покойната Марина, същинският дядо на Борица.

ВАСИЛИЙ. Пиянищо нечестив! Дяволът ли ти пошепна да ме излъжеш? Борил отдавна не е между живите. Нали Марина ми даде неговият пръстен? Нали с очите си видяла как го съсекли?... Няма с хитрост да ме придумаш да пусна Борица с тебе...

ТОМАН. И на мен ми се искаше да е умрял, но един монах ми разказа, че се е завърнал в Карвуна.

ВАСИЛИЙ. Защо мълча досега? Братко, кажи ми, че ме излъга и аз ще ти простя...

ТОМАН. Стари сме вече, не ни подхождат шегите... Преди две лета научих, но де да те намеря, за да ти съобщя?

ВАСИЛИЙ. Лъжеш се, Томане. Оня Борил умря...

Навремето отидох в Карвуна, нямаше го. Само племенникът му Герман се шляеше из крепостта. Явих му се, за да му разкажа за сетния час на Марина, да му предам Борица. А той, още не бях отворил уста и

ме преряза с бича си. Удряше ме безмилостно. Така ме наби, та колкото и малко зло да имаше в сърцето ми, превърна го в планина от омраза... Не му стигаше това, ами заповяда на слугите си да ме хвърлят от крепостната стена в морето. Политнах безпамятен и не помня колко дни и нощи съм лежал на морския бряг... Рибар ме спаси и ме приюти в дома си — Добри от Каменец. Добри, при когото бях се отправил да отида... Каза ли на Борица, че не съм й истинският дядо?

ТОМАН. На няколко пъти понечвах да й издумам, но сякаш някой ме хващаше за гърлото, за да мълча... И на теб не трябваше да кажа за Борил, но виното ми развърза езика, пък и ти ме принуди... Щях да мълча, ако беше я пуснал с мене в Цариград.

Обикнах Борица като собствена дъщеря. Отглеждах я от парче месо, а ти, само наставления ми даваше, как да я възпитавам и изуча. Дойдеш, поразпитах я, намъбриш ме, че не съм я държал здраво и пак поемеш пътищата. Какъв дядо си й ти? Какво право имаш над нея? Всички златици, които си ми изпращал, съм ги събирал за нея. Ще ти ги върна... Жив е Борил!

ВАСИЛИЙ. Не бъди лековерен, Томане! Повярвал си на чужди приказки. Някой друг Борил сега е станал господар на Карвуна.

ТОМАН. Жив е, Василий, жив е. С една ръка е, с едно око е, но живее. Къде е скитал, какво е вършил толкова време, сам си знае, но щом племенникът му Герман умрял и той се появил...

/Томан поляга на одъра и замълчава/.

ВАСИЛИЙ. Ей, не се прави на заспал! Щом си започнал да лъжеш, лъжи докрай!

ТОМАН. /уж се стряска в съня си/. Какво? Какво?

ВАСИЛИЙ. Казах: лъжи докрай!

ТОМАН. И на мен ми се искаше да е лъжа.

Щом научих тази зла вест, сякаш трън ми се заби в мозъка: тупка, гнои, ден и нощ не ми дава мира. Реших, надигнах се, та в Карвуна. Видях го с очите си, същият.

Нямаше да ти кажа нищо, но щом вземаш Борица със себе си, вземи и тайната ми...

/отново ляга/.

В А С И Л И Й. /попипва лицето си/.

Мразя го. И докато белегът стои на моето лице, не ще му простя за удара, който някога ми нанесе...

/кляка и прибира ръце за молитва/

"Отче наш, иже еси на небесах..."

/прекъсва молитвата, припомня си/

Пак беше нощ. Пак бях клекнал и отправях последната си молитва към бога, когато Борил нахлу в стаята ми заедно с племенника си Герман, който държеше факел в ръка...

Б О Р И Л. /млад, стрѝен, влиза в стаята заедно с Герман/.

Здравей, нашенец. Едва ти открих бърлогата...

В А С И Л И Й. /надига се/ Нашенец?... В един и същи край сме се родили, но нивга ти за мене не си бил нашенец. Баща ти бе господар на Карвуна, а днес ти си първият съветник на императора ромейски. Баща ми беше бедняк, а аз съм още по-беден от него...

Б О Р И Л. Не ми хленчи! Баща ми те изпрати в сирашкото училище. Без него не би станал врач.

Доскоро си играеше с парите на болните ромеи, беше на почит, всеки те уважаваше и изведнѝж оглупя, стана еретик и раздаде парите си на разни нехранимайковци, дърдорковци и мързеливци — просяци, които хулят всичко свято и не признават нито бог, нито цар...

Слушай! Не съм дошъл при тебе да се лигавя със спомени. Най-после идва нашето време. Водач си на голтаците. Вярват ти. Свикай ги тук в Цариград! Ще ги нахраня, облека. Няма копачка да им пѝхна в мързеливите ръце, а мечове и копия. След мене ще поведеш цялата сбирщина. Ще им напѝлня гушите със злато. Всички ромейски попове ще избеся и ще ги заменя с тях. Бѝди им патриарх!...

/тихо/ Императорът е вече стар, бездетен, всички стратегии са хвърлили око на трона му. Вдигнаха бунтове. Провѝзгласиха се за императори. Аз с Алекси Комнин им видях сметката. На кого очите, на кого езика, на кого главата... Останахме само двамата. Мислех, че Алекси ще ми бѝде благодарен, а той събрал войска и трѝгнал към Цариград. Гарнизонът е на моя страна. Наемниците също. Трябва ми народ да прави бунтове тука и в страната, иначе ромеите ще предпочетат да отворят вратата на ромей, отколкото да видят българин на трона...

В А С И Л И Й. Млъкни! Не ме карай да радвам дявола с делата си.

Б О Р И Л. Я бъди мъж и не ми говори като изумяла баба. Ако сега българите не се вдигнат, с векове ще робуват още на ромеите. Императорът ми е признателен, загдето навремето го спасих от печенежки плен. Исква да ми даде властта, но е страхлив да не го анатемоса патриархът... Да побърза! Поправи грешката си! Ако навремето не бе спасил Алекси Комнин от оная рана, сега нямаше да ми пречи...

В А С И Л И Й. Дългът на лекар ми повеляваше да го спася. Лекарят с еднакво усърдие трябва да лекува и стратега и неговия последен войник. И теб спасих веднъж от отровна стрела... Ако бях те оставил да загинеш, сега нямаше да ме безпокоиш в този късен час...

Б О Р И Л. С тебе сме от едно семе. Защо ме смесваш с ромея? Длъжен беше да ме спасиш, а на оня трябваше да дадеш отрова...

Сега си отвори ушите, чуй какво ще ти заповядам! Изпратих злато на Плъндинските павликяни. От един дол дренки сте, ама ония излязоха мъже: не се срамуват да запашат върху расото меч... Пратих гончии и до месемврийския Добромир. Отвърна ми с радост човекът: готов бил да вдигне своите, ако ти му разрешиш. И другите твои главатари ще подкрепят моето дело, ако им дадеш благословията си. Сядай. Пиши, че обявяваш война на дявола и словото ти ще отлети по-бързо от стрела до последната българска хижа...

Борисе, българите отново ще си имат цар!

Императорският печат е в ръцете ми. Гвардията му слуша моите заповеди. На народа ще отпусна хляб, месо, вино. Нали си против манастирите, калугерите, иконите? Иконите ще изгорят. Калугерите ще избягат. Манастирските имоти ще раздада на тези, които ме подкрепят. Ще подновим династията на цар Симеон и Петър — аз съм единственият от болярите, в жилите на който тече от тяхната кръв... Ще те направя патриарх. Пък ти, ако щеш, превърни църквите в конюшни и си клади огъня с икони...

В А С И Л И Й. Когато бях Борис, може би щях да се поддам на думите ти, но сега, Борице, за какво е нужно да възстановяваме династията на цар Петър? Някога нашият първоучител Богомил се е опълчвал срещу преславския цар и неговите велможи, а ти искаш...

Б О Р И Л. Лъжец и подлец е бил твоят поп Богомил.

Подкупвали са го ромеите, за да подучва българските селяни да не орат нивите си, да не плащат данъци, да бягат от войската... Четох вехтите книги. Купища има от тях в двореца на императора. Летописците не лъжат. Ако наистина си българин, изчисти зловонието, що е разнасял оня лъжехристиянски поп...

В А С И Л И Й. Ох, Борице, една е кръвта човешка — веднъж пролее ли се, с нищо не можеш да я замениш. Защо да лъжем хорицата? Теглото им няма да намалее, ако си имат собствен цар, собствен патриарх и собствени боляри... Не си добре чел вехтите книги! Ако цар Петър е държал на добруването на своя народ, то ромеите е нямало да го провъзгласят за светец, та дори и до днес да го споменават в литургиите си. Те щяха да възхваляват своя човек — поп Богомил...

Дошъл си при мен да искаш невъзможното. Освен Господа наш и неговия син Христос, който погина, за да изкупи греховете човешки, аз не познавам друг господар. Копие прониза баща ми, когато бранеше имота на твоя баща. В ушите ми още пицят воплите предсмъртни на майка ми, на братята ми. Ти си потомък на боляри. Твърдиш, че имаш царска кръв, затова ти се приискало да царуваш... А, като си се загрижил толкова много за своя народ, защо ти пръв не освободиш селяните си от данъци? Защо искаш да станеш император на ромеи, на българи и на други народи, а от високия си пост не призовеш всички люде на тази дяволска империя да раздадат богатствата си на бедните и да заживеят по братски. Да не се подчиняват на епископи и севастии, а само на чистите слова Христови, що са подредени в светото евангелие?...

Б О Р И Л. На облаци ли се носиш, пръчо оглупял? Или искаш да се превърна на беззъб богомил? Пиши, каквото ти казах, и ако не изпълниш заповедта ми, няма да излезеш жив от тази дупка!

В А С И Л И Й. Убий ме, но не ще да разреша да се пролива людска кръв. И аз съм чел книги, и аз съм разумявал над тях и до една истина съм достигнал: всички стратегии да избиеш, дворците да превземеш, целият български народ да вдигнеш, пак ромеите няма да разрешат на трона им да седне българин. Напразно ще си похабиш силите и напразно...

Б О Р И Л. /замахва силно и поваля с удар в лицето Василий, който безжизнен пада на пода/.

/Към Герман, като гледа пръстена си, с който е нанесъл удара/.

Виж, Германе, как рубинът на моите деди по-силно засия от кръвта на еретика. Поличба е това. Утре този рубин в короната си ще вградя, за да властва вечно династията на Борил върху империята римска. Потърси му печата!

Г Е Р М А Н. /търси навсякъде из стаята, мърмори/. Прашни книги, билки сухи, гърнета с миризливи мехлеми.

/навежда се над Василий, разтваря расото му/.

Чичо, намерих го! Провесен е на шията му. Печат с гълъб...

Б О Р И Л. Да вървим! Ако искаш утре да бъдеш севастократор, бързо посланията до богомилските главатари напиши и /взема печата/ с този печат... Въстание! Пали!

/Герман започва да подпалва първо книгите/.

В А С И Л И Й. /след изчезването на Борил и Герман/.

Не, никога няма да го забравя: и удара му, и живота, който подло отне на толкова нещастни хорица, заради страстта му да бъде император...

/отива до прозорчето и гледа небето/.

Звезди! Звезди!... На младини небето беше пълно с безброй звезди. А днес очите старчески различават най-едрите, най-светлите. Борил не беше прав, но прав ли съм аз, като му отнемам внучката?...

Прости ми, Господи, загдето искам да е умрял!